

BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA 4K TAMOYILI

Mahmudjonova Sevaraxon Dilmurod qizi

Qo‘qon universiteti Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi

3-kurs 1.21-guruh talabasi

sevaramahmudjonova01@gmail.com

Tel(+998908477990)

ANNOTATSIYA

Maqoladabo‘lajak boshlang‘ich info‘qituvchilarining mustaqil ijodiy faoliyatini ta‘shkilotishning muammolari va yechimlari yoritilgan.

Maqoladabo‘lajak o‘qituvchining tayyorlashdagi ijodiy ishlarini bajarishning o‘ziga xos xususiyatlari ochib berilgan bo‘lib,

o‘qituvchilarning ijodiy mehnat ko‘nikma va malakalarini takomillashtirishning samarali shakllari tahlil etilgan.

Dars-o‘quv jarayonining asosiy tarkibiy qismi.

O‘qituvchi va o‘quvchining o‘quv faoliyatini asosdarsga qaratilgan.

Shuning uchun o‘qituvchilarning muayyan o‘quv intizomiga bo‘yicha o‘qitish sifatini asosdarsni ta‘shkillashtirish darajasi bilan belgilanadi.

Kalit so‘zlar: faoliyat, tizimlilik, mustaqil, ko‘nikma, ijodiy mehnat.

KIRISH

Bu maqolada, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mustaqil ijodiy faoliyatini o‘rganishning muammolari va unga yechimlar ko‘rsatishni maqsad qilgan bo‘ladi. O‘qituvchilarda ijodiy mehnat ko‘nikma va malakalarini takomillashtirishning samarali usullari tahlil etilgan. Dars-o‘quv jarayonining tarkibiy qismi sifatida o‘qituvchi va o‘quvchining faoliyati, asosan, darsga qaratilgan va o‘qituvchilarning muayyan o‘quv intizomiga bo‘yicha o‘qitish sifati, ta‘shkillashtirish darajasi bilan belgilangan.

So‘zlar:

Faoliyat: Amaliy, amaliyot. Biror bir faoliyatni bajarish, amal qilish, jarayon.

Tizimlilik: Tartib, mos kelish, bir-biriga mos keladigan holda ta‘shkil etish.

Mustaqil: O‘zini boshqalariga tegishli emas, o‘z-o‘zidan ham, boshqalar yordamida qo‘llab-quvvatlab ishlash.

Ko‘nikma: Tushuncha, bilim, tajriba, umumiy xulosalar.

Ijodiy mehnat: O‘z iste‘molchisini, fikrlarini rivojlantirish, yangilik qilish.

Bu so‘zlar o‘qituvchi va o‘qituvchilar uchun mustaqil ijodiy faoliyatda ko‘makchi bo‘lib, yangi yondashuvlarni ishlab chiqish va bajarish uchun qo‘llaniladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ta’lim boshlang’ich sinf o’quvchilarining ijodkorligi jihatidan yondashish, o’quvchilarni o’quv-tarbiya jarayon sub’yekti sifatida sharhlash masalasini taqazo qiladi. Ana shu asosga ko’ra o’quvchilar ijodkorligini “Sub’yekt-ob’yekt” tizimida sharhlash tamoyilini tavsiflash muhim ahamiyat kasb etadi. Ta’lim jarayonida o’quvchilarda shakllanadigan shaxsiy sifatlar onglilik, mustaqillik, topqirlik singari shaxsiy sifatlar nuqul o’qituvchi ishining natijasi bo’lmay, ular ko’p jihatdan o’quvchilarning o’ziga bog’liq. Shu tamoyilga rioya qilib, o’quv materiali faoliyat predmeti sifatida qaralib, ijodiy faoliyatining tarkibiy qismlari ajratiladi.[1]

Ijodiy faoliyat yadrosi tafakkur, fikrlash shakllari bo’lib, ular qobiliyat, layoqat, zehn, mayl, havasni tarbiyalash yo’li bilan rivojlantiriladi, yangilik, ijodkorlik faoliyat belgilari hisoblanadi.

Ta’limni ijodiy tashkil etish yana bir masalani – o’quvchilarning o’quv faoliyati va biluv faoliyatini o’zaro muhokama qilib o’rganish muammosini yoritish bilan bog’liq. Ularning o’zaro taqqoslash qator xulosalarga olib keladi: bularning tarkibi bir xil bo’lib, motiv, maqsad, vosita, natijadan iborat.

Boshlang’ich sinf o’quvchilari faoliyatiga ko’ra, ijodiy topshiriqlarni uch guruhga ajratib tahlil qilish mumkin. Bular: ijodiy mustaqil ish, ijodiy mashq, o’quv muammolaridir.

Bugungikunda yangi avlod darsliklarining taqdimotida foydalaniladigan o’quv-metodik komplekslar (O’MK)ni tanitadi. Ushbu komplekslar Tanqidiy fikrlash, Jamoaviy ishlash, Ijodkorlik (Kreativlik), va Muloqot qilish ko’nikmalari (4K) tamoyilini tashkil etadi. Bu texnologiyalar o’quv jarayonini rivojlantirish, o’quvchilar uchun qiziqarli va samarali darsliklar tuzishda muhim rol o’ynaydi.

O’quv metodik komplekslar global dasturlar (PISA, PIRLS, TIMSS, EGMA, EGRA) asosida ishlab chiqilgan va o’quvchilarning muvaffaqiyatlarini baholashda qo’llaniladigan namunaviy topshiriqlarni o’rganib chiqishda qo’llanilgan. Ularni o’z ichiga olganida, darsliklar, mashq daftarlari, va o’qituvchilar uchun uslubiy qo’llanmalarni o’z ichiga oladi.[2]

Estudy elektron ta’lim platformasi ham ushbu komplekslarga mos ravishda ishlab chiqilgan. U platforma matematika, tabiatshunoslik, informatika kabi fanlar bo’yicha o’quv kurslarini o’z ichiga oladi va o’quvchilar uchun o’yinli vazifalarni o’z ichiga oladi. Platforma TAS-IX tarmog’ida joylashtirilgan va bepul foydalanish imkonini beradi.

Komplekslar Android va IOS platformalari, hamda «Matematika» va «Alifbo» mobil ilovalari uchun o’zbek va rus tillarida o’yinlar to’plamini o’z ichiga oladi. Bu interfaol o’quv dasturi o’quvchilarni 21-asr zarur bo’lgan hayotiy ko’nikmalari va fanga qiziqtirishni talqin qilish maqsadida ishlab chiqilgan.

Boshqa qismlarda, 1-3 sinflar uchun tuzilgan darsliklarning bir qismi haqida ma'lumot berilgan. Bu darsliklar xususan tasviriy san'at, o'zbek tili, va musiqiy savodxonlik bo'yicha kitoblar kengaytirilgan reallik texnologiyalaridan foydalanib ishlab chiqilgan. Ular o'quvchilarni fanga qiziqtirish va ularni muhim ko'nikmalarni o'rgatish maqsadida yaratilgan.[3]

Maqolada, ularning shunchaki matematika, informatika, tabiatshunoslik kabi fanlarda qo'llaniladigan bo'lib, o'quvchilarni 21-asrning ko'nikmalariga ega qilishda va ularni interfaol o'quv usullari bilan ta'lim berishda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqotning xalqaro lug'atiga ko'ra, "O'qish savodxonligi"- o'quvchining matn shaklida berilgan ma'lumotlarni tushuna olish va ularga reaksiya bera olish ko'nikmasi, o'qigan ma'lumotlaridan hayoti davomida to'g'ri foydalana olishi, bilim va imkoniyatlarini oshira olishlayoqatidir.

Har bir o'quvchi maktabga qadam qo'yar ekan birinchi navbatda o'qishni, yozishni, to'g'ri talafuz qilishni o'rganadi umumiy qilib aytganda savodxonligini oshiradi. O'qish va o'qish savodxonligi yillar davomida o'zgarib, jamiyat, iqtisodiyot, madaniyat va texnologiya sohalarida o'z aksini topadi. O'qish faqat ta'limning dastlabki bosqichlarida, bolalikda o'zlashtiriladigan qobiliyat deb hisoblanmay qo'ydi. Chunki bugungi kunda bu qobiliyat shaxsning butun umri davomida turli xil katekstlarda o'z tengdoshlari va keng jamoatchilik bilan muloqot qilish asosida rivojlantirib boriladigan bilim, ko'nikma va malakalar usullar jamlanmasi sifatida ta'riflanadi. O'qish savodxonligi nafaqat ta'lim tizimida, balki boshqa sohalarida ham yutuqlarga erishish uchun asos hisoblanadi. Birinchi navbatda o'quvchining kitob o'qish qobiliyatiga e'tibor berish, jumladan, uning ma'lumotlarni tanlash, tushungan holda talqin qilish va baholash tadqiqotning asosiy maqsadlaridan biridir.

Dunyoda texnologiyalarning rivojlanishi, globallasuv, demografik muammolar jamiyatni faol ravishda o'zgartirmoqda. Bugungi globallasuv davrida ta'limning o'tgan asrda shakllangan bilim va ko'nikmalari bizning davrimizda muvaffaqiyat qozonish uchun yetarli emas. Ta'lim tizimi ham o'z maqsadlarini qayta ko'rib chiqmoqda va ta'lim dasturlarida tobora keng ko'lamli ko'nikmalarni o'z ichiga olmoqda. Eng muhimi, ijtimoiy ko'nikmalar, tanqidiy fikrlash, hamkorlik qilish, muammolarni hal qilish qobiliyatidir. YUNESKO tomonidan qabul qilingan ta'lim sohasidagi asosiy xalqaro hujjatda "barqaror rivojlanish maqsadlari" tasvirlangan va kognitiv, ijtimoiy-emotsional va xulq-atvorni o'rganish natijalari aniqlangan.

152 mamlakatda o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, hujjatlarda eng ko'p qayd etilgan vakolatlar muloqot, ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish kompetensiyalaridir. Ushbu kompetensiyalar tasavvurga, g'oyalarni yaratishga, dalillarni yaratishga, axborot yetishmovchiligini aniqlashga va izlashga, o'z g'oyalarini shakllantirishga va boshqalarini rivojlantirishga, o'z taxminlari va qarorlarini baholashga, guruh maqsadlarini qabul qilishga va umumiy natijani

baholashga asoslangan. Ular o‘quvchilarga mustaqil ravishda va boshqalar bilan hamkorlikda tadqiqot faoliyatida o‘zlarini namoyon etishlariga imkon beradi.[5]

Kompetensiya (lotincha so‘z bo‘lib, erishaman, to‘g‘ri kelaman ma‘nolarini bildiradi) – sub‘ektning maqsadni qo‘yish va unga erishish uchun tashqi va ichki zahiralarni samarali birga tashkil qila olishga tayyorgarligi, boshqacha qilib aytganda, bu sub‘ektning muayyan kasbiy masalalarni yecha olishga shaxsiy qobiliyatidir.

Tanqidiy (Kritik) fikrlash: Ushbu metodologiya o‘quvchilarning axborotni tanqidiy baholash, o‘z fikri va mulohazalarini shakllantirish ko‘nikmalarini rivojlantirishni o‘z ichiga oladi va ular muammolarga analitik nuqtai nazardan yondashishni o‘rganadilar va mantiqiy fikrlash asosida o‘z nuqtai nazarini shakllantiradilar.

Kreativ fikrlash: O‘quvchilarda ijodiy fikrlashni va yangilik qilish qobiliyatini rivojlantiradi va o‘z maqsadlariga erishish uchun yangi yondashuvlarni qo‘llashni o‘rganadilar, innovatsion yechimlarni ishlab chiqadilar va ijodiy muammolarni hal qilish ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar.

Kommunikatsiya: O‘quvchilarning boshqalar bilan muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirish, o‘z fikrlarini aniq va ravshan ifodalash, suhbatdoshni tinglash va tushunish, ma‘lumotni yetkazishda til vositalaridan unumli foydalanishiga yordam beradi.

Kollaboratsiya: O‘quvchilarning jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantirish, hamkorlik qilish, samarali fikr almashish va o‘zaro qo‘llab-quvvatlash ko‘nikmalarini shakllantirishga ko‘maklashadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, agar biz o‘quvchilarga ushbu muhim kompetensiyalarni rivojlantirishga yordam berishni istasak, o‘quv jarayonini ular doimiy ravishda bajarishlari uchun tashkil etishimiz kerak. Boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilar maktab darslari orqali nafaqat mavzu mazmunini o‘zlashtirishlari, balki mustaqil ravishda bilim olish va yaratish qobiliyatini rivojlantirishi va eng muhimi, o‘zlarini boshqarishni va jamoada ishlashni o‘rganishi mumkin bo‘ladi.

FOYDALANILGANADABIYOTLAR

1. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: learning objectives. — 2017
2. Framework for 21st Century Learning. The Partnership for 21st Century Learning. —2015.
2. UNESCO. School and teaching practices for twenty-first century challenges: lessons from the Asia-Pacific region, regional synthesis report. — 2016.
3. Care E., Kim H., Vista A., Anderson K. Education System Alignment for 21st century skills: Focus On Assessment. — Brookings institution, 2018.
4. Пинская М., Улановская И. Новые формы оценивания. Начальная школа ФГОС-М.: Просвещение, 2016
5. Пинская М. Компетенции «4К»: Формирование и оценка на уроке. Практические рекомендации.